

Ik was het gewoon niet gewend om met hem samen te werken

Kun je 'socialisatie' verantwoorden?

Ellen Smaling en Nicky Terpstra, Montessorischool de Schakel

Montessorischool de Schakel is een school voor alle kinderen. De 7 kernwaarden; verwondering, hoop, respect, vertrouwen, zorg, gerechtigheid en verbondenheid zijn verweven in ons onderwijs. De afgelopen jaren wij bezig geweest met het bewijzen van onze leeropbrengsten van de school op inspectieniveau. We zijn heel erg bezig geweest met het 'Wat'. Onze inspanningen hebben er toe geleid dat we sinds 2013 weer een basisarrangement hebben ontvangen van de inspectie. Als school willen we ons nu meer richten op de brede ontwikkeling en het "Hoe". Wij willen onze kwaliteiten (van leerkrachten en leerlingen) binnen onze school in kaart brengen. We willen dit doen d.m.v. Tri-band verantwoorden. Wij richten ons eerst op het gebied van socialisatie (samen leven). Binnen de RVKO (ons bestuur) zijn ze deze manier van verantwoorden ook aan het onderzoeken. 'De scholen van de RVKO staan voor een uitdagende opdracht. We willen dat kinderen zich ontwikkelen tot levenskunstenaar'. De RVKO wil niet alleen zichtbaar maken wat leeropbrengsten op het gebied van de kerndoelen en de schooldoelen zijn, maar juist ook de opbrengsten op het gebied van de persoonlijke ontwikkeling van kinderen. Ze hebben de ambitie om 'alles uit kinderen te halen wat erin zit'.

Socialisatie onder de loep

We praten veel over samenwerken, samen doen, sociale vaardigheden, maar wat verstaan we daar onder. We gebruiken ZIEN om de algemene sociale ontwikkelingen van kinderen te volgen en verder te helpen. Met socialisatie bedoelen we echter meer. De persoonlijke ontwikkeling is uitgangspunt in het montessorionderwijs. Het schoolse leren en het sociaal-emotioneel functioneren van een kind beïnvloeden elkaar. De kunst om samen te leven vervult een belangrijke functie.

Socialisatie zien wij daarbij als het proces waarmee een kind zich gedrag eigen maakt dat op school en daarbuiten leidt tot deelnemen aan de groep en onderdeel zijn van de samenleving. Morele waarden, en ook onze kernwaarden, zijn daar niet los van te zien.

Montessorischool de Schakel

We streven ernaar kinderen zoveel mogelijk eigenaar te maken van hun eigen leerproces. Het zelfstandig werken wordt bevorderd door het werken met persoonlijke doelen, wij noemen ze ik-doelen, en gezamenlijke doelen. En wij streven ernaar kinderen zoveel mogelijk praktisch bezig te laten zijn. Wij willen het maximale uit kinderen halen op alle ontwikkelingsgebieden van het montessorionderwijs. Wij gaan ervan uit dat alle kinderen van nature nieuwsgierig zijn.

Kinderen hebben een onderzoekende houding en willen de wereld om hen heen ontdekken. Wij stimuleren de kinderen om zelf oplossingen te bedenken voor de vraagstukken die zij op hun intellectuele pad tegemoet komen. Ontwikkelgebieden van kinderen zijn niet los van elkaar te zien en worden even belangrijk geacht.

We hebben een evenwichtige keuze gemaakt met betrekking tot toetsing binnen onze school. Leerlingen "bewijzen" welke doelen ze behaald hebben. Evaluatie vindt plaats aan de hand van de criteria die behoren bij het behalen van doelen. Werken wordt gezien als een uitdaging voor de kinderen, waarbij altijd een doel behaald wordt, ook als dat niet een vooraf vastgesteld doel is. Bewijsmateriaal van wat kinderen doen en bereiken wordt verzameld in het portfolio van het kind. Hoe kunnen kinderen zich bewijzen op het gebied van 'socialisatie'?

Tri-band verantwoord

Als school verantwoordt we ons op verschillende manieren. Via Annemieke Zwart van 'Quartz Ontwikkeling' zijn wij in aanraking gekomen met Tri-band Verantwoord. Dit is een instrument dat is ontwikkeld om verantwoording te kunnen afleggen over de opbrengsten van het onderwijs op verschillende niveaus, afhankelijk van de belanghebbenden, en op verschillende domeinen; kwalificatie (weten en doen van kinderen), socialisatie (samenleven) en persoonsvorming (zijn).

De kwaliteit van het montessoriconcept en het bijbehorende onderwijs willen we in de school verantwoordt op alle lagen die het onderwijs kent. Die gelaagdheid is te zien als golflengtes waarop je met anderen en met elkaar communiceert over de praktijk van het onderwijs en wat kinderen daarin bereiken. Golflengte 1 is de plaats waar extern genormeerde opbrengsten van kinderen zichtbaar worden. Het Openbaar Bestuur (inspectie) en ook een schoolbestuur geven aan dat ze dat belangrijk vinden. Golflengte 2 is plaats waar de ontwikkeling van kinderen gewaardeerd wordt op basis van de waarden van de school en het bestuur van de school of scholengroep. We noemen dat schoolniveau, leraren en schoolleiding zijn daarvoor verantwoordelijk. Het zijn de centrale opbrengstgegevens op basis van het curriculum en het niveau en de ontwikkeling van de kinderen. Golflengte 3 is het meest bijzonder, het kindniveau. Daar wordt het kind met het echte werk zichtbaar. Iedere golflengte kent de drie domeinen kwalificatie, socialisatie en persoonsvorming. Zo ontstaat er een matrix van 9 cellen.

	kwalificatie	socialisatie	persoonsvorming
golflengte 1: vergelijkingsniveau	CITO		
golflengte 2: schoolniveau	leerstoftoetsen	procesgericht lvs	
golflengte 3: kindniveau	portfoliobewijs		presentatie, meesterstuk

Wij hebben als school naar deze Tri-band gekeken om zo inzicht te krijgen in onze school. Op welke lagen kunnen wij ons wel of niet verantwoordt. Zo kan het helder worden binnen de school waar eventuele hiaten liggen of waar juist volgens het gehanteerde onderwijsconcept meer verantwoording logisch lijkt.

Na onderzoek kwamen wij erachter dat wij veel doen op het gebied van socialisatie zonder dat wij een werkwijze of instrument(en) hebben zodat kinderen zicht krijgen op hoe ze 'samen leven' met elkaar en dat kunnen laten zien of zelfs bewijzen (golflengte 3). Op golflengte 1 kunnen wij ZIEN plaatsen en op golflengte 2 vullen de leerkrachten twee keer per jaar de vragenlijsten in. Op dit moment is die vragenlijst een statisch document, een afvinklijst. Samen met kinderen werken op golflengte 3 zou ZIEN een aanvulling krijgen en

een levend beeld van de werkelijkheid geven. De kinderen zelf kijken dan met ons terug op herkenbare verwachtingen.

Door ZIEN in te vullen, krijgen de leerkrachten zicht op hoe de kinderen zich ontwikkelen op de volgende gebieden; sociale flexibiliteit, impulsbeheersing, sociale autonomie, sociale initiatief en inlevingsvermogen. Deze gebieden ondersteunen de twee pijlers Welbevinden en Betrokkenheid. Wij hebben onderzocht hoe deze vragenlijst de basis kan worden voor een levend document binnen de groep.

Welke activiteiten moeten de leerkrachten ondernemen om bepaald gedrag bij kinderen te kunnen zien? Binnen ons onderzoek zijn we gestart op het ontwikkelgebied impulsbeheersing.

“Juf, ik was per ongeluk impulsief!”

Het ene kind is impulsiever dan het ander, Hoe is het om met jonge kinderen na te denken over ‘impulsief zijn’? Wij kunnen nu wel zeggen dat het heel waardevol is. De afgelopen periode zijn we in een klas op onze school gestart met het project ‘impulsbeheersing’. De kinderen hebben in de klas met elkaar nagedacht wat impulsief zijn is en hoe je kan leren om te gaan met impulsiviteit. Er zijn ik-doelen ontstaan vanuit de kinderen en daar zijn doelen aan toegevoegd vanuit het onderzoek wat de IB 'er heeft gedaan op het gebied van socialisatie. De ik-doelen hebben we mooi neergezet in een mindmap. Dit is nu een handzaam middel geworden om in de klas in te zetten als het gaat om impulsbeheersing.

Tijdens het buitenspelen, gymmen, in de rij en in de klas zijn de kinderen zich bewuster van hun impulsiviteit. Zo kwam er een kind na het buitenspelen naar de leerkracht en zei: “Juf, ik was per ongeluk impulsief”. Een mooi evaluatiegesprek dat zich vormde in een U-dialogoog kwam hieruit voort. Het probleem werd besproken, hoe het anders opgelost kan worden en wat het kind hiervoor nodig heeft.

Moet je samenwerken leren?

Na het project ‘impulsbeheersing’ zijn we het project: ‘samenwerken’ gestart. Moet je samenwerken leren? Is het belangrijk dat je hebt gewerkt met impulsbeheersing voor je gaat samenwerken? Een kind in de klas gaf eigenlijk al snel het juiste antwoord: ‘Als je niet goed nadenkt voor je iets zegt en je kunt je niet aan afspraken houden kan je ook niet samenwerken, dan krijg je ruzie!’ Een schot in de roos, dit meisje had volkomen gelijk. We merkten dan ook al snel in de klas dat kinderen die moeite hebben met impulsbeheersing ook meer moeite hebben met samenwerken.

Ook voor het samenwerkproject hebben we een mindmap gemaakt waarin de ik-doelen staan beschreven op het gebied van samenwerken. De kinderen gaan met deze uitdagingen aan de slag in de klas en worden hierbij begeleid door de leerkracht.

Naar mate het project vorderde, konden kinderen ook steeds meer zelfstandig aan de slag met samenwerken. Hierbij maakten ze gebruik van de samenwerkopdrachten die op kaarten in de klas staan.

De kinderen merken dat je niet zomaar uitgeleerd bent en altijd moet blijven opletten om goed te kunnen samenwerken. De kinderen ontdekten dat je misschien heel goed met je vriend of vriendin kan samenwerken maar hoe gaat het met iemand waar je niet veel mee speelt of werkt? Dit was een uitdaging voor veel kinderen maar ook een eyeopener. Een meisje dat eerst in huilen uitbarstte kon achteraf precies vertellen wat goed ging en waar ze tegen aan liep. 'juf, ik was het gewoon niet gewend om met hem samen te werken'.

Ook het geven van feedback aan elkaar moesten de kinderen leren, maar het was prachtig om te zien hoe kinderen groeiden en nog steeds groeien in dit proces. Een kind zei: 'Het is toch onaardig om te zeggen wat hij niet goed deed?' De leerkracht vertelde hem dat het juist heel mooi is, omdat je iemand hierdoor helpt maar dat je het wel op de juiste manier moet proberen te zeggen. Daarmee zijn we aan de slag gegaan. Na iedere samenwerkopdracht vullen de kinderen een evaluatieformulier in dat wij gemaakt hebben. Hierin kon de samenwerkgroep bespreken wat goed ging en wat de volgende keer beter kan.

Tot slot

Na ons onderzoek is gebleken dat wij van kinderen niet kunnen verlangen dat ze zich helemaal zelfstandig te ontwikkelen op gebieden als 'samenwerken'. De leerkracht heeft hier een belangrijke rol in. De kinderen en de leerkracht vormen samen de gemeenschap in de klas. Samen zijn ze actief. Vanuit de rol als leerkracht verantwoorden leraren op golflengte 2. Om je binnen alle golflengtes van de Tri-band te kunnen verantwoorden moet de leerkracht activiteiten organiseren op golflengte 3. Vervolgens kijken kinderen terug en leveren kinderen bewijswerkjes af die in hun Kindwerkdossier worden opgenomen. Door de activiteiten en bewijswerkjes krijgen de leerkrachten de informatie van de kinderen die zij nodig hebben. Zo ontstaat uit de opbrengsten van de drie golflengtes tezamen een realistisch beeld van de kinderen en 'hun' kunst van het 'samen leven'.

Wij gaan dit werk en ons onderzoek uitbreiden op de andere gebieden die binnen socialisatie vallen. Het is een bijdrage aan wat de RVKO noemt: help '*kinderen ontwikkelen als levenskunstenaar*'. Wij willen dat samen met de kinderen laten zien. Verantwoorden betekent dan niet achteraf de kinderen de maat nemen, maar laten zien hoe kinderen samen groot worden op school.

Bronvermelding:

Handleiding ZIEN, Driestar onderwijsadvies

RVKO, Strategisch beleid, 2014-2018

Boek: Sociale competenties langs de meetlat. Het evalueren en meten van sociale competenties, Transfer onderwijsachterstanden, april 2013